

Α

ΠΗΓΗ 1

Κυδωνιείς πρόσφυγες στην Ύδρα Επιστολή των Ύδραίων προκρίτων προς τους προκρίτους των άλλων νησιών. «Με απαρηγόρητον λύπην μας σας λέμεν την ελεεινήν και αθλιεστάτην κατάστασιν των χριστιανών αδελφών μας Κυδωνιατών και Μοσχονησιωτών, όπου εχθές εμετακόμισεν όλος ο ελληνικός στόλος εις την εδώ νήσον μας υπέρ τας είκοσι πέντε χιλιάδες ψυχές. Και πολλοί εξ αυτών λαβωμένοι, εξόν τους σκοτωμένους, τους οποίους εβάλαμεν εις ιατρούς, τους δε επίλοιπους τους εβγάλαμεν εις την γην δια να ρεποζάρουν και να γνωρισθούν τα παιδιά με τες μητέρες των και οι γυναίκες με τους άνδρες των, όπου τη αληθεία αδελφοί, σας λέμεν κλέγει τινας να παρατηρή την αξιοθρήνητον αυτών κατάστασιν».

Ιστορικό Αρχείο Ύδρας, τόμ. 7, σ. 199.

ΠΗΓΗ 2

Κυδωνιείς πρόσφυγες «ζητιάνοι στις στράτες της Ελλάδας» «Νόμισαν οι δικοί μας που ήταν γενναία παλικάρια ότι θα κρατούσαν και θα λευτέρωναν τις Κυδωνίες. Νόμισαν πως είχε έρθει και η δική τους ώρα. Κι ήρθαν οι Κυδωνιάτες τότε για πρώτη φορά στην Ελλάδα πρόσφυγες και έγιναν ζητιάνοι».

«Και βγήκαμε και το 1821 ζητιάνοι στις στράτες της Ελλάδας. Και ποιος να βρεθεί να αναγνωρίσει τι είχαμε κάνει. Και ότι και τότε για την Ελλάδα είχαμε χάσει την πατρίδα μας. Γιατί εμείς είχαμε τα πλούτη μας και τα καλά μας κι ήμαστε καλύτερα απ' ό,τι εδώ. Αυτές τις ιστορίες μας τις έλεγε συνέχεια η γιαγιά μας που τις είχε ακούσει από τη δική της γιαγιά».

.....

«Φανταστείτε το 1821 τριάντα χιλιάδες πρόσφυγες σε μιαν Ελλάδα που αγωνιζόταν για την ελευθερία της. Χωρίς να πάρουν τίποτε από τα σπίτια τους, από άρχοντες έγιναν ζητιάνοι».

Προφορικές μαρτυρίες από Κυδωνιάτες πρόσφυγες του 1922, πηγή το βιβλίο της Άννας Παναγιωταρέα, Όταν οι αστοί έγιναν πρόσφυγες, εκδ. Παρατηρητής, σσ. 51-52.

ΠΗΓΗ 3

Κυδωνιείς πρόσφυγες στην Αίγινα Στην Αίγινα, όπου είχαν καταφύγει πολλοί Κυδωνιάτες, μετά από λίγο καιρό οι δημογέροντες άρχισαν να απαιτούν να πληρώνουν οι πρόσφυγες φόρο. Η γραμματεία επί των Εσωτερικών, όπου οι Κυδωνιάτες διαμαρτυρήθηκαν, διέταξε τη φορολογική απαλλαγή τους με την αιτιολογία ότι «και οι του επιουσίου στερούμενοι να αφεθούν ήσυχοι και ελεύθεροι από κάθε άλλην είσπραξιν».

ΠΗΓΗ 4 Η «ένδεια» των Κυδωνιέων προσφύγων Εκ των Μικρασιατών προσφύγων οι Κυδωνιείς υπέφερον οικονομικώς περισσότερον, διότι εξηναγκάσθησαν εις βίαιον εκπατρισμόν. Οι άλλοι, επειδή προεμελέτησαν την αναχώρησίν των, είχαν τον καιρόν να συνάξουν και συναποκομίσουν τα πολυτιμότερα αυτών πράγματα.

ΠΗΓΗ 5

Επιστολή των προσφύγων από τις Κυδωνίες και τα Μοσχονήσια προς το Βουλευτικό Παράθεμα του σχολικού εγχειριδίου, σ. 120.

Αφού μελετήσετε τα πιο πάνω παραθέματα, να αναφερθείτε:
α) Στις συνθήκες ζωής των προσφύγων που ήρθαν στην επαναστατημένη Ελλάδα από τις Κυδωνίες και τα Μοσχονήσια. β) Στα επαγγέλματα με τα οποία κατά κύριο λόγο ασχολήθηκαν στους νέους τόπους εγκατάστασής τους. γ) Στον τρόπο που τους αντιμετώπισαν οι τοπικές αρχές των νησιών, όπου κατέφυγαν, καθώς και στον τρόπο που οι ίδιοι αντέδρασαν απέναντι στη μεταχείριση αυτή.

B

ΠΗΓΗ 1

Κυδωνιείς πρόσφυγες και η σύσταση τακτικού ελληνικού στρατού Πλείστοι Μικρασιάται πρόσφυγες διεπεραιώθησαν εις την Πελοπόννησον, ένθα διεσπαρμένοι εις τα διάφορα ελληνικά σώματα εμάχοντο προς τους Τούρκους (...). Κυδωνιείς ιδίως απετέλεσαν τον πυρήνα του πρώτου τακτικού στρατού της νεωτέρας Ελλάδος, ο οποίος τόσας υπηρεσίας προσέφερε κατά το διάστημα της επαναστάσεως και ο οποίος έγινε η βάση της στρατιωτικής οργανώσεως της χώρας (...). Η σύστασις του τακτικού στρατού θα ήτο εξαιρετικώς δύσκολος (...) εάν επρόκειτο να πραγματοποιηθεί εξ Ελλήνων μόνον της κυρίως Ελλάδος. Η προσπάθεια προς δημιουργίαν τακτικού στρατού προσέκρουε διαρκώς εις την λυσσαλέαν αντίδρασιν των διαφόρων τοπικών πολιτικών και στρατιωτικών αρχηγών, οι οποίοι κατενόουν, ότι δια της δημιουργίας εθνικού και όχι τοπικού στρατού έχανον την δύναμιν των, όργανον της οποίας ήσαν οι ακολουθούντες αυτούς ένοπλοι.

Απ. Βακαλόπουλος, ό.π., σσ. 18-19.

ΠΗΓΗ 2

Η πολιτιστική προσφορά των Κυδωνιέων προσφύγων Οι διδάσκαλοι της περιφήμου Ακαδημίας των Κυδωνιών, Θεόφιλος Καϊρης, Βενιαμίν ο Λέσβιος, Ευστράτιος Πέτρου προσέφερον τα φώτα των εις την υπηρεσίαν της κοινής υποθέσεως. Κυδωνιείς δε πρόσφυγες, μαθηταί φαίνεται της Ακαδημίας ταύτης, εισήγαγον εις τινα σχολεία των νήσων του Αιγαίου και εις το Ναύπλιον την ως θαυματουργόν τότε θεωρουμένην παιδαγωγικήν αρχήν της αλληλοδιδασκτικής μεθόδου. Η αξία της πνευματικής επιδράσεως των Κυδωνιέων καταφαίνεται, όταν αναλογισθή τις ότι η επανάστασις παρέλυσεν την πνευματικήν δύναμιν και της δούλης και της ελευθέρας Ελλάδος. Κυδωνιεύς επίσης ο Κων. Τόμπρος, ο άλλοτε ιδρυτής του τυπογραφείου της Ακαδημίας, έγινε ο πρώτος οργανωτής του τυπογραφείου της κυρίως Ελλάδος εις τας

Καλάμας. Εκεί εξεδίδοντο η εφημερίς «Ελληνική Σάλπιγξ» και άλλα έγγραφα της κυβερνήσεως. Αλλά και από της απόψεως των ηθών και εθίμων θα επέδρασαν οι Κυδωνιείς, πιθανώς δε και οι άλλοι πρόσφυγες, επί τους λοιπούς Έλληνας, ως π.χ. αναφέρεται ότι κατά τας αρχάς έτι του παρόντος αιώνος [20ού] εψάλλοντο εν Αιγίνη κατά την παραμονήν της πρωτοχρονιάς τα Αϊβαλιώτικα κάλαντα (...).

Απ. Βακαλόπουλος, ό.π., σ. 20.

Με βάση τα σχετικά στοιχεία που περιέχονται στα πιο πάνω παραθέματα και τις γνώσεις σας από το σχολικό εγχειρίδιο, να επισημάνετε και να αιτιολογήσετε την προσφορά των Κυδωνιαίων προσφύγων στην επαναστατημένη Ελλάδα.

Γ.

ΠΗΓΗ 1

Ο εκπατρισμός των Σουλιωτών

Οι Σουλιώται συγκατένευσαν να παραδώσωσι την Κιάφαν, αλλά δεν ηθέλησαν να μετοικήσωσιν εις μέρος τουρκικόν, και απήτησαν να μεταβιβασθώσιν υπό ιόνιον σημαίαν εις την Επτάνησον (...). Εισηκούσθη και η προς τον μέγαν αρμοστήν πρεσβεία, και υπεγράφη συνθήκη εν Πρεβέζη την 28 Ιουλίου [1822] εν τη οικία και υπό την εγγύησιν του εκεί Άγγλου προξένου (...). Έστειλαν εν πρώτοις εις τον αιγιαλόν οι Σουλιώται τας οικογενείας και τα σκεύη των, κατέβησαν την 2 Σεπτεμβρίου και αυτοί ένοπλοι και απέπλευσαν συν γυναιξί και τέκνοις υπό συνοδίαν αγγλικών πολεμικών πλοίων εις Κεφαλληνίαν (...).

.....

.....

Εν Μεσολογγίω (...) τον μεν Μαυροκορδάτον μόνον 25 φρουροί ηκολούθησαν, τον δε Μάρκον [Μπότσαρη] και Κίτσον [Τζαβέλα] 35 οπλοφόροι.

Σπυρίδων Τρικούπης, Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως, τόμ. Β', σσ. 287-288 και 332.

ΠΗΓΗ 2

Οι Σουλιώτες δυστυχούν στα Επτάνησα. Εις την Κέρκυραν τους επερίμενε μόνον η πείνα και η εξευτελιστική περιπλάνησις ανά την πόλιν. Μη γνωρίζοντες τίποτε άλλο από την χρήσιν των όπλων, που είχαν δι' αυτούς την θέσιν μέσων ζωής από τότε που το Σούλι ηγεμόνευεν επί των γύρω του περιφερειών (...) χωρίς την γνώσιν κανενός επαγγέλματος, δεν ήσαν ικανοί δια καμμίαν βιοποριστικήν εργασίαν. Εζήτησαν τότε από την διοίκησιν να τους επιτραπή να κατέλθουν εις την Ελλάδα. Ο Μαίτλανδ τους απάντησεν ότι δεν θα τους επέτρεπε ν' αναχωρήσουν παρά μόνον αν παρελάμβαναν μαζί των και τας οικογενείας των, αλλ' αυτό ήταν

αδύνατον εις τους Σουλιώτας (...). Και οι σημαντικότεροι και οι ζωηρότεροι ήρχισαν να φεύγουν ο ένας μετά τον άλλον. Κατηυθύνοντο οι περισσότεροι προς το Μεσολόγγι, όπου ευρίσκετο ο Μάρκος Μπότσαρης και ο ευμενής προς αυτούς Μαυροκορδάτος.

Διονύσιος Κόκκινος, ό.π., τόμ. 3, σσ. 130-131.

ΠΗΓΗ 3

Συνωστισμός στο Μεσολόγγι

Η κατάσταση εις την Δυτικήν Στερεάν Ελλάδα μετά την εκδίωξιν των Τούρκων κατά τον χειμώνα του 1822-1823 δεν ήτο καθόλου ευχάριστος. Εις τας αντιζηλίας μεταξύ των οπλαρχηγών, τους γογγυσμούς των κατοίκων, ιδίως του Μεσολογγίου, μη δυναμένων να υποφέρουν την διατροφήν των σουλιωτικών και άλλων στρατιωτικών σωμάτων, προσετέθη, ως επί πλέον αιτία προς διενέξεις, και η παρά της κυβερνήσεως παραχώρησις εις τους Σουλιώτας του Ζαπαντίου, κώμης βορειοδυτικώς του Αγρινίου κειμένης, κατόπιν σχετικής των αιτήσεως. Τούτο εξηρέθησε τοσούτον τους εντοπίους κατά των Σουλιωτών, ώστε τα πράγματα έβαινον προς εμφύλιον πόλεμον.

(...) Μεταξύ των μελών του βουλευτικού υπήρχον αντιδρώντες εις την παραχώρησιν του Ζαπαντίου εις τους Σουλιώτας, ιδίως εντόπιοι, φοβούμενοι την απώλειαν του εδάφους τούτου και την γειτονίαν των πολεμικών Σουλιωτών. Δι' αυτό και η υπό της βουλής αναβολή λήψεως αποφάσεως επί της υποθέσεως ταύτης. (...)

Προφανώς οι αντιδρώντες βουλευταί απέβλεπον εις το να κερδίσουν καιρόν και εις το να οργανώσουν την κατά των Σουλιωτών αντίδρασιν των εντοπίων. Και πράγματι οι κάτοικοι των πλησίων του Ζαπαντίου τόπων (...) παρήκουσαν εις τας διαταγάς της κυβερνήσεως περί παραχωρήσεως γαιών εις τους Σουλιώτας. Επειδή δε εκ της εγερθείσης μεταξύ Σουλιωτών και εντοπίων έριδος εκινδύνευε να ματαιωθή η εκστρατεία των Ελλήνων της Δυτικής Στερεάς Ελλάδος κατά των Τούρκων (...) απεφασίσθη ν' αναβληθή το ζήτημα του συνοικισμού ένεκα

των κρισίμων περιστάσεων, αφ' ου άλλως τε το ίδιον το Ζαπάντι ήτο εκτεθειμένον εις τας προσβολάς του εχθρού (...).

Εντεύθεν (...) εξηγούνται (...) αι εσωτερικαί ταραχαί, αι οποίαι παρετηρήθησαν μετά την οικτράν διάλυσιν της εν έτει 1822 εκστρατείας των Τούρκων, διότι οι μεν στρατιώται της Δυτικής Στερεάς Ελλάδος έζων με τα εισοδήματα των επαρχιών, εις τας οποίας οι εντόπιοι οπλαρχηγοί είχαν τας έδρας των, εν ω οι Σουλιώται, ως ξένοι εν τη χώρα, ετρέφοντο εις βάρος των πολιτών, ιδίως του Μεσολογγίου, όπου όλοι είχαν συγκεντρωθή μετά τας μάχας Καρπενησίου και Καλιακούδας (...). [Οι Σουλιώτες] εζήτουν μετά πείσματος καθυστερουμένους μισθούς, διότι ό,τι είχαν το εδαπάνησαν κατά την διαμονήν των εις τα Επτάνησα (...). Ο Μαυροκορδάτος δι' αλλεπαλλήλων συνελεύσεων προσεπάθησε να εισαγάγη τακτικήν διοίκησιν εις την χώραν και έλαβε μέτρα εξοικονομήσεως των οικογενειών των Σουλιωτών.

Ούτω αι περιπέτειαι του πολέμου, (...) δεν επέτρεψαν την πραγματοποίησιν του συνοικισμού των Σουλιωτών εις το Ζαπάντι.

Απ. Βακαλόπουλος, ό.π., σσ. 28-32.

ΠΗΓΗ 4

Το «ακανθώδες» θέμα της διανομής των εθνικών γαιών Η λύσις του προσφυγικού ζητήματος κατά την Επανάστασιν, ως και των μεγάλων αυτής δημογραφικών και κοινωνικών ζητημάτων, συνήντησε μεγάλας δυσκολίας. (...) Παρά τούτα είχαν εξευρεθή η ορθή βάσις προς αποκατάστασιν των προσφύγων. Ήτο δε αύτη η εγκατάστασις αυτών εις τας καθ' άπασαν την χώραν ευρισκομένας εθνικάς γαίας, τας γαίας δηλαδή εκείνας, αι οποίαι ανήκον άλλοτε εις τους εκδιωχθέντας Τούρκους (...). Κατά την επανάστασιν όμως και μετ' αυτήν εις την διανομήν των εθνικών γαιών, η οποία ήτο εν εκ των ακανθωδεστέρων ζητημάτων, αντέδρων οι ολίγοι. Ειδικώς δε δια τους πρόσφυγας, το πνεύμα του τοπικισμού, υποδαυλιζόμενον υπό των διαφόρων προκρίτων ή στρατιωτικών αρχηγών, (...) ήτο το σοβαρότερον εμπόδιον δια την μη ομαδικήν εγκατάστασιν των προσφύγων κατά τόπους προελεύσεως εις διάφορα μέρη της Ελλάδος.

Απ Βακαλόπουλος, ό.π., σ. 111.

Με βάση τα στοιχεία που θα αντλήσετε από τα πιο πάνω παραθέματα και τις γνώσεις σας από το σχολικό εγχειρίδιο σχετικά με τους Σουλιώτες πρόσφυγες, α) να επισημάνετε τις περιοχές στις οποίες εγκαταστάθηκαν, β) να αναφερθείτε στους λόγους για τους οποίους η επαναστατική κυβέρνηση τους παραχώρησε τόπο εγκατάστασης (Ζαπάντι), γ) να σχολιάσετε την απόφαση αυτή, καθώς και την αντίδραση των αυτοχθόνων.